

דברים שנאמרו בטקס מינוי שופטים שנערך במשכן נשיא המדינה ביום 16.9.1998

מאת

שלמה לוי*

אדוני הנשיא, שר המשפטים הנכבד, אדוני המנהל, מכובדיי, גבירתי ורבותי, שופטים ושופטים חדשים ובני משפחותיכם.

יום מינוייכם הוא יום חג לכם ולמערכת השיפוטית כולה. אבל יום זה של התרוממות הרוח הוא גם יום של חשבון נפש, והוא מיועד למחשבה לקראת מה אתם הולכים וכיצד תמלאו את ייעודכם. אכן, רואה אני בתפקידכם ייעוד, ולא מילוי תפקיד ועשייה גרידא.

סעיף 2 לחוק-יסוד: השפיטה מורה לכם ש"בענייני שפיטה אין מרות על מי שבידו סמכות שפיטה, זולת מרותו של הדין". לכאורה, הכלל המגולם בסעיף זה הוא פשוט, אך עד מהרה תגלו שעמידתכם במבחן הסעיף אינה פשוטה כל עיקר. עד מהרה תגלו שבכהונתכם החדשה אתם עומדים בפני מערכת מורכבת של לחצים, בדרך כלל עקיפים, המופעלת על-ידי קבוצות לחץ שאתם צריכים ללמוד כיצד להתמודד עימן. מכיוון שאנו משתדלים להיות מינוריים בהתבטאויות שלנו נקרא להן "קבוצות השפעה".

קבוצת השפעה היא מה שמוגדר כ"דעת הציבור". היא באה לכלל ביטוי בהצהרות מצד חוגים שונים בדבר ההחלטה הראויה בדרך כלל, וההחלטה הראויה בנושא קונקרטי. משנה זהירות יש להיזהר מפני הצהרות כאלו, שלעיתים הן משקפות רוחות שעה חולפות; כפל-כפליים יש להיזהר מכל נטייה לכלול בהתבטאויותכם, בכתב או בעל-פה, כל אמירה שיכולה להתפרש כנטייה למצוא חן בעיני מגזר זה או אחר של הציבור או בעיני הציבור כולו.

הביטוי "מרותו של הדין" בסעיף 2 לחוק היסוד פרושו: לפסוק לפי הדרך שבה אתם סבורים שיש לחתוך את הסכסוך ולהגיע לתוצאה חוקית וצודקת. עליכם לפסוק כך גם אם התוצאה אינה פופולרית, וגם אם פסק דינכם לא ישא חן מלפני מגזר זה או אחר.

* המשנה לנשיא בית המשפט העליון.

"מרותו של הדין" פירושו לפסוק, בגדר הדין, לפי צו מצפונכם.
 "מרותו של הדין" עוד, פירושו: אל תיראו ואל תחתו ואל תגורו מפני איש, ויהי צו
 לבכם מורה ומדריך לעשייתכם.

קבוצות השפעה הן תופעה שלמרכזה הצער פשטה במקומותינו. נאשם במשפט פלילי
 או מתדיין בעניין אזרחי מגייסים מומחים ליחסי ציבור כדי ליצור אווירה אוהדת
 לעניינם. צר לי, ואני אומר זאת במלוא הזהירות הראויה: קיים יסוד להניח שגם עורכי
 דין נותנים את ידם לאותה "קמפניה", ייתכן אפילו בתקווה שיהיה באווירה הרצויה כדי
 להשפיע על בית המשפט הדין בעניינם; וראינו לא אחת של"עגלה" בלתי מכובדת זו
 מצטרפים אנשים תמימים יותר או תמימים פחות, שאינם יודעים לשאול, זוללי כותרות,
 רובם שאינם מכירים את העניין לפרטיו.

קבוצת השפעה יכולה להיות מטעמם של פוליטיקאים, המוכנים לעלה, לשבח
 ולקלס את מי שפסק לפי השקפתם, ולחרף, לגדף ולשקץ כל מי שתוצאות פסיקתו אינן
 תואמות את הקו הפוליטי שהם דוגלים בו. חלק מהם אפילו אינם מסוגלים להאמין
 שהפוסק מחליט לפי עקרונות כללים ולא לפי צורכי השעה המזדמנים.

קבוצת השפעה יכולה להיות קבוצה של מוסדות וארגונים למיניהם, שנוצרו כדי
 לקדם מטרה שהיא לעיתים קרובות חיובית, אך היא מקדשת את האמצעים והם מוכנים
 להזדעק לקרב כדי להשפיע על "האווירה", לעיתים אפילו בלי לנסות ללמוד את
 העובדות.

קבוצת השפעה יכולה להיות של אנשי תקשורת הממהרים לחרוץ משפט על יסוד
 כותרת, ומנסים לגרור ממלאי תפקיד שיפוטי להתנהגות החורגת מהתנהגות שיפוטית
 נאותה.

קבוצת השפעה הם פרקליטים הנוטלים לעצמם חירות להתנהל ברגל גסה באולמות
 המשפטים, כפילים בחנויות חרסינה ולהפריע לנושא תפקיד שיפוטי למלא את חובתו.
 עליית כוחן של קבוצות ההשפעה היא מרשם לליניץ' חברתי ולערעור הדמוקרטיה.
 כבר נאמר שאין לנו, השופטים, חרב ומגן, וכל כוחנו הוא באמון הציבור בנו. והנה
 קבוצות לחץ אלו, בכוחן המצטבר, תורמות תרומה נכבדה לערעור אמון זה. אם חלילה
 ניכנע לקבוצות הלחץ, תהיה זו תחילת סופה של המערכת השיפוטית.

אכן, ביקורת על המערכת השיפוטית היא לעיתים מוצדקת וחיונית, אפילו אם היא
 תריפה ומצליפה. אין לך דבר מועיל יותר מביקורת מבחון, אם היא אמיתית ובונה
 ונאמרת מתוך ידיעת העובדות, וכלבד שאין היא הופכת לקבוצת השפעה בלתי ראויה.
 אין לכם דבר מועיל יותר מביקורת מבחון – מלבד ביקורת פנימית מתמדת שלכם על
 עצמכם. השאלות שכל אחד מכם צריך לשאול את עצמו מדי יום הן: האם פעלתי
 כהלכה? האם מלאתי את חובתי?

כיצד תתגוננו לפני קבוצות השפעה אילו? קשה לתת לכם מרשמים בעניין זה. אוכל לומר אך זאת: ראשית, היו חוקים כסלע ולימדו להשתחרר ככל האפשר מאינדוקטרינציות חיצוניות. שנית, גבשו לכם כללי התנהגות שיהיו לכם לעזר מפני כניעה ללחצים. אלה הם כללי התנהגות ראויים הטבועים במסורת השיפוטית מדורי דורות. אלה הם כללי האתיקה השיפוטית שידריכו אתכם מה וכיצד לעשות או לא לעשות כדי שתוכלו לפעול לפי צו מצפונכם. שלישית, היו ישרים עם עצמכם; החליטו לפי מה שנראה לכם ראוי להחליט לפי הדין, והיו שלמים עם מה שתחליטו, אפילו אם תוצאות החלטתכם לא תישאנה חן מלפני פלוני או אלמוני. רביעית, הרגישו נא את כובד האחריות המוטלת עליכם. חרף החומרות הגוברת בדורנו, עדיין טמון בתפקידכם יסוד של אידיאליזם ושל ייעור. העובדה שאתם ממלאים כהונה של שופט ואינכם רק נושאי משרה תתרום לכם לתחושת אחריות. חמישית, היו אתם עצמכם בכל אשר תעשו ואל תשכחו שהאדרת שאותה עוטים אתם היום היא אדרת של מילוי חובה מן המעלה הראשונה.

שנים רבות מלווה אני את הרשות השופטת כאחד משופטיה. כיום, כאשר אך מתחילים אתם בעבודת השיפוט, נדמה לי שזה המסר אותו רוצה אני להעביר: התפקיד השיפוטי הוא כהונה וייעור. הוא מקור להנאה וביטוי לשליחות. הוא מעמיד אותנו בפני מבחנים קשים. אין נהדר ממנו.

ברכותיי לכם, השופטים החדשים, ולכני משפחותיכם. עלו והצליחו.

